

Oplysningsfilosoffen Montesquieu om ”Lovenes ånd”

Charles Louis de Secondat de Montesquieu (1689-1755) var en fransk oplysningsfilosof og forfatter, som bidrog afgørende til tidens politiske teori, bl.a. i kraft af hans forslag om magtens deling i hhv. en lovgivende, udøvende og dømmende magt. I nedenstående uddrag fra Montesquieus hovedværk, ”Om lovenes ånd” fra 1748, undersøger han forskellige styreformers grundlæggende principper og trækker i den forbindelse kraftigt på sin viden om politiske forhold i antikken.

Montesquieu: ”Om lovenes ånd”, 2. bog, kapitel 2: ”Om den republikanske styreform og de love, der knytter sig til demokratiet”

Men vil folket kunne klare offentlige forretninger, kende tid, sted og lejlighed og benytte sig af dem? Nej, det vil det ikke kunne. Hvis man kunne tvivle om folkets naturlige evne til at få øje på fortjenstfulde egenskaber, så behøver man blot at betragte den række af forbløffende valg, som attherne og romerne traf, og som man nok ikke vil tilskrive et tilfælde.

Vi ved, at selv om folket i Rom havde givet sig selv ret til at hæve plebejere¹ til embeder, kunne det ikke bekvemme sig til at vælge dem. Og selv om man i Athen, ifølge Aristides’ lov², kunne hente embedsmænd fra alle klasser, så siger Xenofon³, at det aldrig skete, at almuen⁴ henvendte sig til de klasser, der kunne fremme dens vel eller dens hæder.

Ganske som flertallet af de borgere, der har tilstrækkelige evner til at vælge, ikke har tilstrækkelige evner til at blive valgt, således er folket, der har tilstrækkelige evner til at kræve andre til regnskab for deres ledelse, ikke i stand til selv at lede. Sagerne må gå deres gang i et vist tempo, hverken for hurtigt eller for langsomt. Men folket er altid enten for ivrigt eller for lidt ivrigt. Sommetider slår det med hundrede tusind arme alt omkuld, sommetider kryber det med hundrede tusind fødder som insekter.

I en stat, hvor folket hersker, opdeler man det i visse klasser. Det er gennem den måde, hvorpå denne opdeling foregår, at de store lovgivere har udmærket sig, og det er på denne demokratiets¹ holdbarhed og blomstring altid har hvilet.

(...)

Valg ved lodtrækning ligger i demokratiets natur; valg ved afstemning

ligger i den aristokratiske² styreform. Lodtrækning er en valgmetode, der ikke sårer nogen; den giver enhver borger et rimeligt håb om at tjene sit fædreland. Men da den er mangelfuld i sig selv, så er det ved at regulere og forbedre den, at de store lovgivere har overgået hinanden.

Solon³ indrettede det således i Athen, at alle militære embeder skulle besættes gennem afstemning, og at senatorerne⁴ og dommerne skulle vælges ved lodtrækning. Han ønskede, at man besatte de civile embeder, der krævede store udgifter, gennem afstemning, og at de andre blev besat ved lodtrækning.

Men for at rette op på lodtrækningen forordnede han, at man kun kunne trække lod mellem det antal personer, der opstillede til hvervet; og at den, der måtte blive udpeget, skulle forhøres af dommerne, og at enhver kunne beskyldes ham for at være uværdig til valg; her fandtes samtidigt lodtrækning og afstemning. Når man havde afsluttet sin embedsperiode, måtte man underkaste sig nok en bedømmelse af den måde, hvorpå man havde skilt sig fra sit hverv. Folk uden kunnen skulle føle stor afsky for at lægge navn til en lodtrækning.

Fra: Charles Louis de Secondat de Montesquieu: "Om lovenes ånd", bind 1. Oversat af Merete Klenow With. Gads Forlag, 1998, s. 12-15.

- 1 Demokrati: Montesquieu definerer et demokrati på denne måde: "*Når hele folket besidder den højeste magt i republikken, er det et demokrati*" (2. bog, kap. 2).
- 2 Aristokrati: Montesquieu definerer et aristokrati på denne måde: "*Når den højeste magt ligger i hænderne på en del af folket, kaldes det et aristokrati*" (2. bog, kap.2).
- 3 Solon: athensk statsmand og lovgiver (ca. 630-560 f.v.t.).
- 4 Senatorerne: Montesquieu må her referere til femhundredemandsrådet i det demokratiske Athen (se kapitel 4).